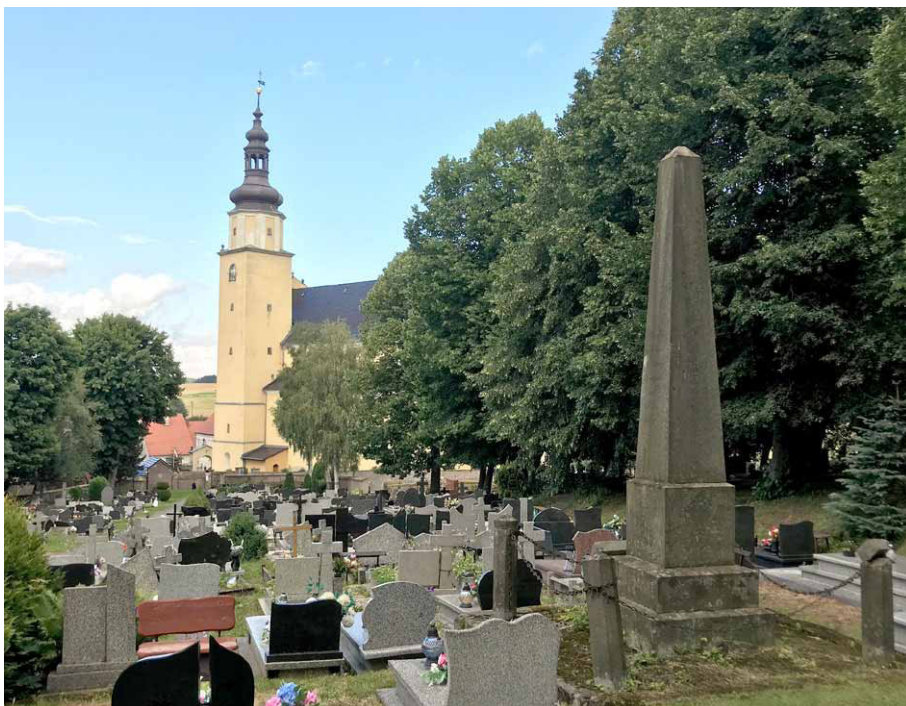

Pomnik z Chełmska Śląskiego upamiętniający żołnierzy poległych w wojnach z lat 1866 i 1870-71

Chełmsko Śląskie to miejscowość leżąca na południowych krańcach powiatu kamiennogórskiego. To dawne miasto, a dziś wioska, najbardziej znane jest z zabytków powstałych w czasach, gdy należało ono do klasztoru cystersów z pobliskiego Krzeszowa. Wówczas to wybudowano tu między innymi barokowy kościół katolicki oraz drewniane domki tkaczy.

Na cmentarzu zlokalizowanym za kościołem katolickim znajduje się mniej znany zabytek, obelisk poświęcony żołnierzom poległym w wojnach z lat 1866 oraz 1870-71.

Jego dominującej sylwetki nie sposób przeoczyć, góruje on bowiem nad okolicznymi nagrobkami w środkowej części cmentarza. Wykonany z piaskowca pomnik umieszczono wewnątrz kwadratowego, kamiennego placu o boku 320 cm, na którego narożnikach ustawiono cztery metrowej wysokości słupy o przekroju ośmiokątnym. Pomiedzy nimi zawieszono łańcuchy tworzące ogrodzenie. Pośrodku ustawiono cokół obelisku, który stanowią trzy położone na sobie kamienne bloki, każdy z nich ma ściętą górną krawędź i przekrój kwadratu o długości boku

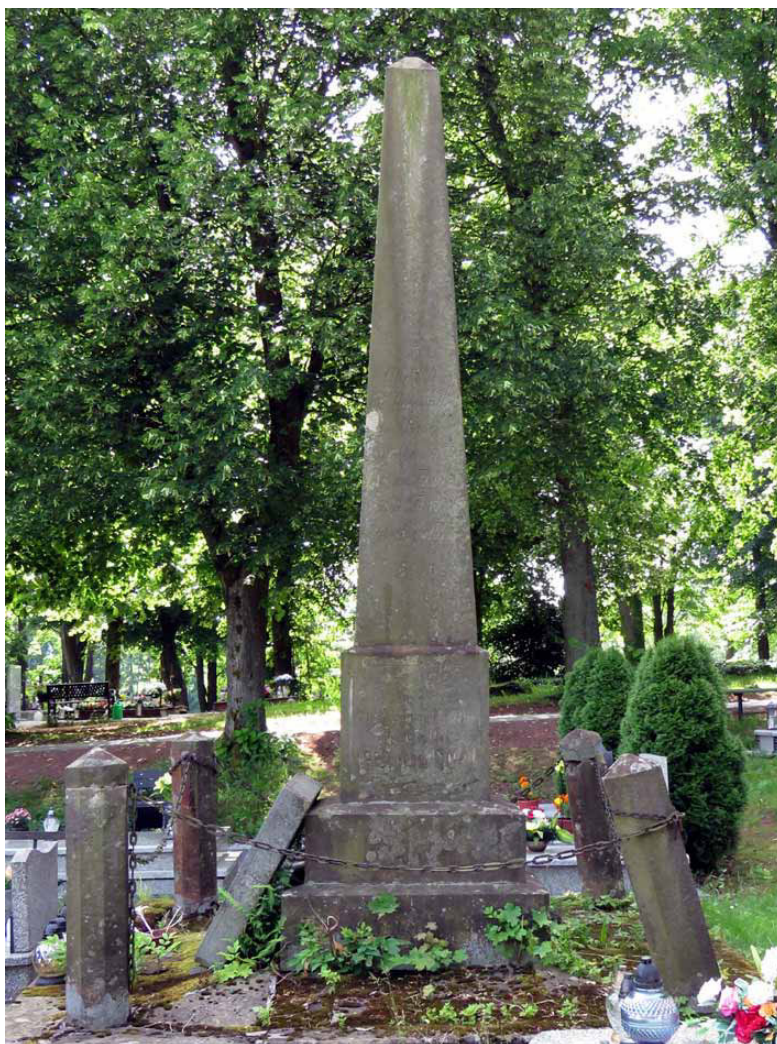
**Zdjęcie ukazujące obelisk na cmentarzu w Chełmsku Śląskim.
Wszystkie zdjęcia: Marian Gabrowski, lipiec 2022 roku**

odpowiednio 125, 104 oraz 73 cm. Z kolei wysokości tych bloków to 37, 35 oraz 75 cm. Dopiero na takiej podstawie, mającej łącznie 147 cm, ustawiono obelisk o wysokości ponad 310 cm, tak więc całość mierzy ok. 450 cm. Poszczególne elementy opatrzone licznymi napisami.

O ile istnienie tego pomnika wzmiankowane jest w kilku znanych mi publikacjach, to nigdzie nie udało mi się natrafić na treść umieszczonych tu inskrypcji. Dlatego też postanowiłem podjąć się próby ich odczytania, co z racji lokalizacji niektórych z nich na dość znacznej wysokości wcale nie było takie łatwe.

Przód pomnika skierowany jest w kierunku kościoła. Blisko wierzchołka obelisku wyryto owal złożony z ośmiu sześcioramiennych gwiazd, pod którymi umieszczono inskrypcję:

Andenken
an die
im
Kriege
von
1866
und
dem von
1870/71
Geblienen.

Upamiętnienie widziane z boku, widoczna płyta oparta o podstawę obelisku

Na bokach, prawym i lewym oraz z tyłu obelisku wyryto odpowiednio:

Wer kühn
und todesmuthig
im Kampfe
sich bewährt
und von Freunden
und Feinden
gleich geehrt.

Sei getreu
bis in den Tod
und ich will dir
die Krone
des ewigen Lebens
geben.
Offenbarung 2,10.

Errichtet
1871.

Tak więc z przodu mamy informację, komu poświęcono pomnik: *Dla upamiętnienia tych, którzy polegli na wojnach z lat 1866 oraz 1870-71.* Po prawej stronie znajduje się sentencja: *Kto w walce okaże się śmiały*

i odważny, [tego imię] uhonorowane będzie zarówno przez przyjaciół, jak i wrogów. Po lewej stronie widnieje cytat z Pisma Świętego: Bądź wierny aż do śmierci, a dam ci wieniec życia. Apokalipsa św. Jana, 2,10 (tutaj przekład z Biblii Tysiąclecia). Z tyłu zaś umieszczono informację o powstaniu pomnika: Wzniesiono w 1871 roku.

Obelisk ustawiono na kamiennym bloku, na którego czterech bokach umieszczono inskrypcje, odpowiednio z przodu, z prawej i lewej strony oraz z tyłu:

1866 starben im hiesigen
Lazareth und ruhen
hier im Frieden vereiht
4 Preußische
und 2 Oesterreichische
Krieger.

Aus der
Kirchengemeinde ruhen
in fremder Erde
4 Krieger von 1870/71.

Aus der
Kirchengemeinde fanden
ihre Gräber
fern von der Heimath
3 Krieger von 1866

Herr gieb ihnen
die ewige Ruhe!

Z przodu wyryto więc: *W 1866 roku zmarło w miejscowym lazarecie i tutaj spoczywa w pokoju czterech pruskich i dwóch austriackich żołnierzy. Napis po prawej informuje: Czte-*

rech żołnierzy z tej parafii, walczących w latach 1870/71, spoczywa w obcej ziemi. Napis po lewej stwierdza: Trzech żołnierzy z tej parafii, walczących w 1866 roku, groby swe znalazło z dala od ojczyzny. Z tyłu zaś umieszczono wezwanie: Panie, daj im wieczny odpoczynek!

Z kolei na jeszcze niższym bloku znajduje się imię i nazwisko wykonawcy:

Urban Fiebig

Wydaje się też, że być może zakład kamieniarski popełnił drobną omyłkę podczas wykuwania napisów, gdyż w umieszczonej z przodu inskrypcji widzę zagadkowy dla mnie wyraz „vereiht”; czyżby miało znajdować się tu słowo „vereint”?

Niegdyś tego typu obeliski były powszechnie spotykane w okolicznych miasteczkach, jeden z nich stał np. na placu przed dworcem w Lubawce. Jednak większość z nich w latach powojennych została usunięta bądź zaadaptowana na inne cele. Upamiętnienie z Chełmska Śląskiego jest więc pewnym wyjątkiem, gdyż zachowało się do dziś i poza tym, że obiekt nadgryzł już ząb czasu, to nie widać tu śladów celowych uszkodzeń. Wynika to zapewne z faktu, że pomnik zlokalizowano na cmentarzu parafialnym i postrzegano go raczej jako nagrobek.

Z przodu pomnika wtórnie umieszczono też kamienną tablicę upamiętniającą żołnierzy poległych podczas pierwszej wojny światowej, zostanie ona opisana osobno.

Marian Gabrowski

Napisy na prawym boku podstawy obelisku